

Helsingfors

Läsfrämjande arbete i Helsingfors

Del 1 –

Riktlinjer för Helsingfors stads
läsfrämjande arbete

Helsingfors

Tiotala yrkespersoner inom Helsingfors stads olika sektorer och affärsverk har varit med och utarbetat publikationen Läsfrämjande arbete i Helsingfors. Publikationen har tagits fram med hjälp av finansiering från Utbildningsstyrelsens program för läskunnighet. Ett varmt tack för samarbetet!

Projektgrupp för publikationen:

Antti Aaltonen, Kiia Hakkala, Johanna Karlsson, Markus Korhonen, Monica Lindberg, Mari Luolamaa, Emma-Lotta Tynkkynen

Styrgrupp för publikationen:

Päivi Etelämäki, Marjo Kyllönen, Terhi Pippuri, Katri Vääntinen

Utgivare: Helsingfors stad, Fostrans- och utbildningssektorn

Layout: KMG Turku

Tryck: Grano Oy

Illustrationer: Lille Santanen

Fotografier: Helsingfors stad

Läsfrämjande arbete i Helsingfors

Del 1 – Riktlinjer för Helsingfors stads läsfrämjande arbete

Innehåll

Förord	4
Hälsningar från författarna	7
Utgångspunkter för det läsfrämjande arbetet i Helsingfors	8
Helsingfors som verksamhetsmiljö ur det läsfrämjande arbetets perspektiv	10
Det är krävande att bedöma effekterna av läsfrämjande arbete	17
Åtgärdsrekommendationer för det läsfrämjande arbetet i Helsingfors.....	18
Fem tips för arbetsgemenskapen	26
Källor	27

Förord

Professor och pedagogie doktor Mirjam Kalland sammanfattade läskunnighetens betydelse vid lanseringen av en rapport som sammanställts av rådet för utvärdering av stadspolitiken: för att klara sig i livet behöver man ett ordförråd på flera tiotals tusen ord. Hos 17-åringar som läser böcker har ordförrådet utvecklats och utökats mot den här omfattningen när den unga når myndig ålder. Hos unga i samma ålder som inte läser är det radikalt mindre. God läskunnighet och aktivt läsande avgör riktningen för framtiden för varje ungdom.

Läsning är en grundläggande individuell färdighet. Nästan all kompetens, förståelse och delaktighet i samhället bygger på läskunnighet. En av Helsingfors viktigaste kärnuppgifter är också att se till att alla barn och unga i Helsingfors får en god läskunnighet.

Helsingfors stadsstrategi ger läskunnigheten det fokus den förtjänar. Ett av våra mål är att vara en huvudstad för läskunnighet, där varje ung person som går ut skolan ska ha sådana läs-, skriv- och räknefärdigheter samt sådan allmänbildning som gör att hen klarar fortsatta studier och arbetslivet. Förutom grundskolan har även rådgivningarna, biblioteken och andra tjänster inom staden stor betydelse för det läsfrämjande arbetet.

I stadsstrategin har vi förutom målen också beslutat om metoder för att nå läskunnighetsmålet. Vi har ökat antalet veckotimmar i modersmål och litteratur och minskat den kalkylerade gruppstor-

leken inom nybörjarundervisningen. Den behovsbaserade finansieringen av skolor har ökat och resurser har öronmärkts för reformen av stöd för lärande för att säkerställa att den genomförs.

Det omgivande samhället höjer kravnivån för det läsfrämjande arbetet och lyfter fram dess betydelse. Helsingforsborna blir allt mer mångkulturella och allt fler talar ett annat språk än svenska eller finska hemma. Vi vet att barn läser färre böcker än tidigare. Längre texter får ge vika för kort och fragmenterat innehåll. I dag konkurrerar litteraturen inte bara med filmer, videospel och tv-serier, utan också med ett oändligt flöde av korta videor som konstrueras av algoritmer.

Det läsfrämjande arbetet måste kunna leva i tiden och alltid verka i de rådande förhållandena i samhället. Helsingfors har goda förutsättningar att lyckas med denna uppgift. Vi har ett starkt utbildningssystem, internationellt erkända bibliotek och ett brett nätverk av tjänster som möter medborgarna i deras dagliga liv. Helsingfors breda utbud av tjänster arbetar med expertis och passion för att förbättra läskunnigheten.

Jag vill tacka alla dem som redan arbetar med läsfrämjande arbete och välkomna alla intresserade aktörer i Helsingfors att ansluta sig till oss!

Daniel Sazonov
Borgmästare

Barn, unga och
barnfamiljer samt
invånare med främmande
språk som modersmål
står i centrum för
Helsingfors stads
läsfrämjande arbete.

Hälsningar från författarna

Välkommen att bekanta er med Helsingfors stads läsfrämjande arbete och att göra det tillsammans! Den här tvådelade publikationen innehåller gemensamma riktlinjer och rekommendationer för arbetet samt en mängd information om Helsingforsbornas läsning och det arbete som görs inom olika sektorer för att främja det.

För tydlighetens skull är publikationen uppdelad i två delar. Den första delen innehåller riktlinjer och utgångspunkter för vårt läsfrämjande arbete, en kort beskrivning av vår verksamhetsmiljö ur det läsfrämjande arbetets perspektiv och åtgärdsrekommendationer att gå vidare med. Vi definierar också begrepp inom det läsfrämjande arbetet och ger fem tips för den läsande arbetsgemenskapen. Delen är särskilt användbar för chefer, men också för andra intresserade.

I den andra delen går vi närmare in på information och informationsmaterial om läsfrämjande arbete som vi har tillgång till inom staden. Vi synliggör också de många slag av betydelsefullt läsfrämjande arbete som sker inom stadens organisation. Den andra, mer omfattande delen är till nytta särskilt för experter, planerare och dem som utför läsfrämjande arbete inom staden, men också för chefer och andra intresserade.

Även andra än stadens anställda kan använda publikationen: till exempel samarbetspartner, tredje sektorn, forskare och stadsbor kan få information om vårt läsfrämjande arbete och hitta sammanhang där de kan delta i det.

Publikationen utgår från stadens gemensamma dokument och material, såsom stadsstrategin Ett Helsingfors att vara stolt över (2025–2029) och Helsingfors informationstjänsts publikationer. Av sektorernas egna dokument har vi bland annat använt publikationen Helsingfors lär sig – färdigheter för framtiden, visionen Bibliotekets mål för 2033 samt planen för kulturfostroten. Av de nationella materialen har den nationella läskunnighetsstrategin 2030, som publicerats av Utbildningsstyrelsen, och Läscentrums utredningar en viktig roll.

Publikationen bygger också på nationella och internationella undersökningar och utredningar.

Publikationen ger många tips på hur man kan koppla ihop det läsfrämjande arbetet med mål, planer och dokument, men även välfungerande modeller för läsfrämjande arbete i olika sektorer och på olika nivåer i organisationen. Texten är inte avsedd att vara oföränderlig, utan vi har strävat efter att skriva den i en form som ska vara så enkel som möjligt att uppdatera till exempel när nästa strategiperiod börjar.

Helsingfors vill på bästa möjliga sätt stödja alla invånare i deras läskunnighet, läslust och läsintresse och vara en vägvisare i det läsfrämjande arbetet. Vi hoppas att publikationen, förutom att främja arbetet för Helsingforsbornas läskunnighet, ska fungera som ett exempel på nationell och internationell nivå.

Tiotal yrkespersoner som arbetar inom Helsingfors stad har varit med och utarbetat publikationen genom olika verkstäder, skrivarbete och kommentarer. Stort tack till er alla för er insats för att skapa riktlinjerna för stadens läsfrämjande arbete och synliggöra det betydelsefulla arbetet som görs. Vi vill också rikta ett varmt tack till Utbildningsstyrelsens program för läskunnighet, som med sin finansiering har gjort det möjligt att skapa publikationen.

Utgångspunkter för det läsfrämjande arbetet i Helsingfors

Det läsfrämjande arbetet utförs tillsammans.

Vi har ett nära samarbete inom staden och bjuder in alla aktörer i Helsingfors!

Vårt läsfrämjande arbete är systematiskt och målinriktat.

Det läsfrämjande arbetet syns i olika strukturer, och det utvecklas kontinuerligt och utvärderas regelbundet.

Vårt läsfrämjande arbete lever i tiden och tar hänsyn till olika läsare.

Vi observerar hur olika fenomen påverkar läskunnigheten i olika grupper och tar hänsyn till kontinuerligt lärande i det läsfrämjande arbetet.

Utgångspunkten för vårt läsfrämjande arbete är multilitteracitet.

Multilitteracitet, det vill säga förmågan att läsa, producera och bedöma olika slags texter, blir allt viktigare i en allt mer digitaliserad värld.

I centrum för vårt läsfrämjande arbetet är barn, unga och barnfamiljer samt invånare som har ett främmande språk som modersmål.

Ju tidigare vi kan göra läsfrämjande arbete som ger effekt bland målgrupperna, desto bättre kan vi erbjuda likvärdiga möjligheter att uppnå en tillräcklig läskunnighet och förebygga ojämlikhet.

Vårt läsfrämjande arbete är språkmedvetet och tillgängligt.

Alla Helsingforsbor har nytta av läsfrämjande arbete som är språkmedvetet, lättillgängligt, tydligt och begripligt.

Begrepp

De begrepp som används i den här publikationen baserar sig huvudsakligen på Utbildningsstyrelsens nyckelbegrepp för läsfrämjande arbete.¹ Många sektorer och vetenskapsgrenar har egna mer exakta definitioner för termerna. I den här publikationen används de i följande betydelser, så att de betjänar alla som arbetar med läsfrämjande arbete eller är intresserade av det.

Läsfrämjande arbete

är olika insatser som görs för att stärka individens eller grupperns läskunnighet och läslust samt öka läsandet. Läsfrämjande arbete görs inom olika serviceområden och i många olika slags arbetsuppgifter inom staden. Det läsfrämjande arbetet är kopplat till många olika typer av verksamhet, till exempel undervisning, olika aktörers arbete för att inspirera till läsning, vid bedömning av stödbehov, servicehandledning, kommunikation, tillgänglighet eller evenemang. Det läsfrämjande arbetet berör alla stadsbor och möjliggörs genom beslutsfattande, ledning och resurstilldelning.

Strukturer för det läsfrämjande arbetet

är systematiska, organiserade och långsiktiga verksamhetsformer för att främja, upprätthålla och fördjupa stadsbornas läskunnighet och läslust i olika åldersgrupper. Dessa strukturer skapar en grund som säkerställer att det läsfrämjande arbetet är kontinuerligt och målinriktat. Till det läsfrämjande arbetets strukturer hör att det är förpliktande, långsiktigt, avtalsbaserat och baserat på samarbete.

Läsning

är att konsumera olika texter, särskilt skrivna texter och texter som man lyssnar på, i olika format.

Multilitteracitet

är förmågan att förstå och tolka olika typer av budskap som man möter i dagens samhälle. Hit hör att läsa och bedöma till exempel bilder, videor, reklam, sociala medier, digitalt innehåll eller budskap som producerats av artificiell intelligens. Förmågan att läsa och skriva traditionella skrivna texter är också en del av multilitteraciteten.

Tillräcklig läskunnighet

innebär en nivå av läskunnighet som gör det möjligt för en person att delta i vardagliga situationer, förstå sina rättigheter och skyldigheter, använda tjänster, fatta beslut och agera självständigt. Det förutsätter inte perfekt eller akademisk läskunnighet, utan förmågan att förstå och använda vardagliga texter: tidtabeller, instruktioner, räkningar, blanketter och innehåll i digitala tjänster. Det möjliggör delaktighet i arbetslivet, utbildning, samhällets tjänster och samhällelig påverkan.

Person med ett främmande språk som modersmål

är en person som bor i Finland och som har registrerat något annat språk än svenska, finska eller samiska som sitt modersmål. Begreppet person med ett främmande språk som modersmål används i publikationen, eftersom det är en term som används i statistikföringen. I andra sammanhang är det skäl att använda begreppet med eftertanke.

Helsingfors som verksamhetsmiljö ur det läsfrämjande arbetets perspektiv

Läskunnighet är grunden för välfärd, bildning och jämlika möjligheter. Läskunnigheten är kopplad till många individuella faktorer och utgångspunkter, såsom värderingar, bakgrund, kultur, inlärnings-svårigheter, ålder eller attityd.² Även fenomen i samhället, såsom digitaliseringen, globaliseringen eller förändringar i sättet att tillbringa fritiden påverkar läskunnigheten.

För närvarande kan vi till exempel se följande trender som påverkar läskunnigheten och läsandet:

- Tiden som ägnas åt läsning minskar.³
- Allt färre säger sig läsa på fritiden.⁴
- Inlärningsresultaten i fråga om läskunnighet har försvagats en längre tid.^{5,6}
- Skillnaderna mellan goda och svaga läsare ökar.^{5,6}
- Sätten att läsa förändras.⁷
- Familjer vill ha mer information om läsning och stöd för den.^{8,9}
- Svag läs- och skrivkunnighet är allt oftare ett hinder för sysselsättning.¹⁰
- Bristande läskunnighet blir allt dyrare även för länder med en hög inkomstnivå.¹¹

Samtidigt som läskunnigheten har försämrats och tiden som ägnas åt läsning har minskat i alla åldrar kräver verksamhet i en allt mer digitaliserad miljö att vi behärskar grundläggande färdigheter, särskilt att läsa, skriva och tänka kritiskt. Det är viktigt att ta hänsyn till dessa centrala nationella trender i allt läsfrämjande arbete i Helsingfors. När vi ser på Helsingfors som en verksamhetsmiljö för läsfrämjande arbete är det viktigt att förutom de nationella och internationella strömningarna ta hänsyn till den lokala verksamhetsmiljöns effekt på stadsbornas läsande och på arbetet för det.

Befolkningen växer och mångfalden ökar

Befolkningen i Helsingfors växer och samtidigt ökar mångfalden vilket återspeglas i stadsbornas identitet, tänkesätt, funktionsförmåga och sätt att använda stadens tjänster. Staden har under en lång tid fått drygt 5 000 nya invånare per år. Under rekordåren 2023 och 2024 var antalet nya Helsingforsbor cirka 10 000 per år. Gränsen på 700 000 invånare väntas överskridas 2027. Inflyttningsoverskottet från utlandet har under de två senaste åren blivit rekordstort både i Helsingfors och i övriga Finland. Migrationen har stått för knappt 80 procent av den totala befolkningstillväxten.^{12,13}

Helsingfors befolkning är högt utbildad med finländska mått mätt: särskilt andelen av befolkningen som har en högre högskoleexamen eller en forskarexamen är klart större än i landet i genomsnitt, vilket är typiskt för en stor stad. Det finns dock stora skillnader i invånarnas utbildningsnivå mellan olika områden. Utbildningsvägarna skiljer sig också åt allt mer beroende på familjebakgrund, eftersom föräldrarnas utbildningsbakgrund påverkar barnens benägenhet att utbilda sig och utvecklingen av deras läskunnighet.⁶

Även om Helsingforsborna är flitigare konsumenter av kultur (som läsning på fritiden och biblioteksbesök anses höra till) än andra invånare i huvudstadsregionen, varierar också deltagandet i kultur tydligt beroende på utbildningsbakgrund. Då varannan person som avlagt examen på högskolenivå besöker ett konst- eller kulturevenemang minst en gång i månaden, är motsvarande andel 15 procent för dem som fått utbildning på grundnivå.¹⁴

5 000

nya invånare
varje år

Över

20 %

av befolkningen* har ett
främmande språk som
modersmål (*År 2024.)

50 000

elever
i grundskolan

10 miljoner

biblioteksbesök

5–6 miljoner

bibliotekslån
varje år

250 000

bibliotekskort i bruk

Barnfamiljerna i Helsingfors mår i genomsnitt bra, men hos vissa familjer hopar sig problemen. Problem i familjer tar sig för närvarande uttryck särskilt som brist på gränssättning och vardagsrutiner samt problem med utkomsten. Social segregation, såsom socioekonomiska bubblor, ökar klyftorna mellan grupper av människor.¹⁵

Antalet och andelen invånare i Helsingfors som talar ett främmande språk som modersmål ökar snabbt. Andelen av befolkningen som har ett främmande språk som modersmål var i slutet av 2024 drygt 20 procent, medan den tio år tidigare var 13 procent. Just nu talar vart fjärde barn i daghems- och grundskoleåldern något annat språk än de inhemska språken som modersmål, och på 2030-talet väntas nästan var tredje Helsingforsbo ha ett främmande språk som modersmål¹²

Mångfalden är både en styrka och en utmaning i Helsingfors. Stadens tillväxt, förändringarna i befolkningsstrukturen och skillnaderna mellan områden i fråga om välfärd och befolkningsunderlag ökar servicebehoven och påverkar planeringen av tjänster och servicenätverk. Till exempel flerspråkig och flerstämmig kommunikation, tillgängliga lokaler eller tillgängliga webbtjänster kommer i framtiden att bli allt viktigare för att tjänsterna ska

vara jämlika och för att alla ska ha tillgång till dem och möjlighet att delta.

Mångsidiga tjänster och mycket personal

Helsingfors stad är den största arbetsgivaren i Finland och har över 37 000 anställda. I en stor organisation sker förändringar hela tiden. Personalomsättning och förändringar i arbetsbeskrivningar, organisationsförändringar, förändringar i servicenätverket eller förändrade målsättningar påverkar ofta även det läsfrämjande arbetet. Fragmentering är en utmaning i det läsfrämjande arbetet i Finlands största stad. Staden har svarat på denna utmaning genom att komma överens om konkret samarbete mellan olika organisationsenheter. Det läsfrämjande arbetet syns i arbetsbeskrivningar och ledningen har förbundit sig till att systematiskt utveckla det.

Under de kommande åren kommer stadens personal att bli allt mer mångsidig och internationell.¹⁷ För närvarande har cirka 11 procent av stadens personal ett annat språk än finska eller svenska som modersmål, och andelen ökar. Då personalen blir allt mer flerspråkig och mångkulturell måste organisationen exempelvis kunna stödja språkin-

”

Läskunnighet är grunden för välfärd, bildning och jämlika möjligheter.

lärnin g som en del av arbetet. Att personal med utländsk bakgrund koncentreras till vissa branscher kan medföra utmaningar för de anställdas inlärnin g av finska eller svenska och för kontakten med de som använder tjänsterna.

Fostrans- och utbildningssektorn samt bibliotekstjänsterna är hörnstenar för det läsfrämjande arbetet i Helsingfors, och det läsfrämjande arbetet är en viktig del av deras lagstadgade uppgift. På stadens daghem, i familjedagvården och i förskolorna finns det exempelvis årligen omkring 28 000 barn. Dessutom har den öppna småbarnspedagogiken i stadens lekparker årligen över 200 000 besök av barn under skolåldern. I de 100 grundskolorna studerar varje år nästan 50 000 elever, och antalet studerande på andra stadiet är varje år över 30 000.

Antalet biblioteksbesök på stadens 38 bibliotek och i de 2 bokbussarna är nästan 10 miljoner varje år. Knappt 250 000 bibliotekskort är i bruk och årligen görs 5–6 miljoner lån. Barnrådgivningen, som har över 40 000 barn under skolåldern som klienter, har också en betydande roll särskilt i att nå barnfamiljerna. Mottagningsbesöken hos rådgivningens hälsovårdare är över 300 000 per år.

Inte heller i det läsfrämjande arbetet är det möjligt eller nödvändigt att arbeta på samma sätt överallt i Helsingfors, eftersom kundantalen i tjänsterna är betydande, behoven varierande och situationerna föränderliga. I den andra delen av publikationen kan man ta del av goda exempel på hur olika servicebehov kan beaktas i det läsfrämjande arbetet. Där beskrivs till exempel en bedömning av effekterna av behovsbaserad finansiering i förhållande till det läsfrämjande arbetet och utvecklingen av Malmgårdas bibliotek tillsammans med de kommande användarna. Å andra sidan är det viktigt att identifiera sådant arbete där det är nödvändigt och effektivt att skapa enhetliga strukturer eller processer för hela staden. Som exempel på detta beskrivs i publikationens andra del ett samarbetsavtal mellan den grundläggande utbildningen och biblioteket samt rådgivningens läsgåva och systematisk spridning av information.

Fostrans- och utbildningssektorn samt bibliotekstjänsterna är hörnstenar för det läsfrämjande arbetet i Helsingfors.

Fungerande tjänster av hög kvalitet är en förutsättning för ett gott liv för stadsborna. Mångsidiga tjänster av hög kvalitet är också en attraktionsfaktor: när man vet att tjänsterna är bra blir staden en mer lockande plats att bo på. Helsingforsborna är redan nu ganska nöjda med de flesta tjänster. Särskilt bibliotekstjänsterna får mycket beröm, och nöjdheten med till exempel skolorna och småbarnspedagogiken är också hög.¹⁶ Tjänsterna behöver dock hela tiden utvecklas, även ur det läsfrämjande arbetets perspektiv. Behoven bland Helsingforsbor från olika bakgrunder och grupper kunde gärna beaktas ännu mer redan i planeringen av tjänsterna.

Läsfrämjande arbete utförs av yrkespersoner bland annat i följande arbetsuppgifter inom Helsingfors stad:

ämneslärare, områdeschef, speciallärare, specialplanerare, informatiker, bibliotekarie, bibliotekschef, biblioteksfunktionär, kulturpedagog, kulturproducent, översättare, barnskötare, barnkulturchef, lektor, klasslärare, flerspråkig handledare, museilektor, ungdomsledare, handledare, guide, lärare, pedagogisk expert, projektchef, projektplanerare, psykolog, talterapeut, daghemsföreståndare, chef, rektor, senior konsult, hälsovårdare, informationsplanerare, sakkunnig inom sysselsättningstjänster, lärare inom småbarnspedagogik, kommunikationsexpert

Läsfrämjande arbete utförs runtom i Helsingfors, till exempel i följande tjänster och verksamheter:

morgon- och eftermiddagsverksamhet, förvaltning, hobbyer, personaltjänster, stadskansliet, klubbar, bibliotek, skolor, kulturtjänster, lekparker, gymnasier, museer, ungdomstjänster, familjetjänster, borgmästarkollegiet, psykologtjänster, talterapi, Stadin AO, grundläggande konstundervisning, informationsförvaltning, sysselsättningstjänster, arbetarinstitut, fritidstjänster, småbarnspedagogik, kommunikation, mödra- och barnrådgivning

Det är krävande att bedöma effekterna av läsfrämjande arbete

De ständiga förändringarna i verksamhetsmiljön utgör en utmaning för bedömningen av effekterna av det läsfrämjande arbetet: utöver de förändringar i befolkningen, personalen eller tjänsterna som beskrivs ovan sker också till exempel ekonomiska, sociala och kulturella, teknologiska eller politiska förändringar. Samtidiga förändringar och förändringar som hopar sig kan påverka grupper och individers läskunnighet, läslust och läsintresse, och detta kan vara svårt att förutse eller mäta. Om till exempel familjer som lever under press ökar, på grund av föränderliga situationer och beslut som påverkar dem negativt, blir pedagogiska aktiviteter som att läsa för barnet lätt nedprioriterade.¹⁸ När levnadskostnaderna stiger har färre invånare möjlighet att till exempel köpa böcker, prenumerera på tidningar eller använda ljudbokstjänster.

Att enbart bedöma effekten av de åtgärder som sektorerna eller staden vidtar för utvecklingen av läskunnighet eller läslust är därför inte det bästa måttet på framgång eller misslyckande i vårt läsfrämjande arbete, när så många andra faktorer påverkar ekosystemet. Även om det är fråga om ett stort ekosystem där det är svårt att bevisa vad som påverkar vad, kan vi påverka läskunnigheten, läslusten och läsintresset på ett brett plan och konstatera effekterna av åtgärder även i stadsorganisationen.

Många beslut och åtgärder på stadsnivå har en direkt och indirekt inverkan på det läsfrämjande arbetet. Förverkligandet av stadens strategi och sektorernas mål, styrningen av finansiering, ordnandet och riktandet av tjänster samt samarbetet mellan de olika sektorerna är faktorer som påverkar tillsammans. Att trygga nätverket av lokala bibliotek, öka andelen som deltar i småbarnspedagogik eller tilldela tilläggstimmar för modersmål och litteratur i den grundläggande

utbildningen är exempel på åtgärder som förväntas ha positiva effekter på stadsbornas läskunnighet, läslust och läsintresse. Genomslag skapas endast genom samarbete, när olika aktörer genomför flera åtgärder brett och på olika nivåer i verksamheten. Genom samarbete får man till stånd många förändringar som ger långsiktiga effekter¹⁹

I bedömningen av det läsfrämjande arbetet är det skäl att fokusera på att skapa och följa indikatorer som är realistiska och verkligen utvärderar den aktuella frågan. En förutsättning för tillförlitliga och verifierbara resultat är att man har tillräcklig förmåga att bedöma de önskade frågorna med rätt indikatorer och vid behov samarbete med universitet och forskningsinstitutioner.

Många beslut och åtgärder på stadsnivå har en direkt och indirekt inverkan på det läsfrämjande arbetet.

Åtgärdsrekommendationer för det läsfrämjande arbetet i Helsingfors

I slutet av publikationens första del finns en lista på rekommenderade åtgärder. Genom dem kan vi stödja stadsbornas läskunnighet, läslust och läsinträsse i Helsingfors. Man kan använda och tillämpa rekommendationerna enligt behoven i den egna verksamheten – de är inte bindande. Syftet med dem är att stödja, stärka och ge idéer för sektorernas eget läsfrämjande arbete. Med hjälp av rekommendationerna kan man till exempel skapa ett konkret åtgärdsprogram för läsfrämjande arbete inom den egna tjänsten eller införa målsättningar i verksamhetsplaner. Förutom de aktörer inom sta-

den som utgör och utvecklar läsfrämjande arbete kan även andra organisationer och samarbetspartner inspireras av rekommendationerna.

Rekommendationerna baserar sig på den nationella läskunnighetsstrategin 2030, undersökningar och utredningar, olika expertorganisationers bedömningar, våra egna styrande dokument samt diskussioner med olika yrkesgrupper under arbetet med publikationen. En del av rekommendationerna bygger på befintliga tillvägagångssätt eller rutiner i Helsingfors. Vissa av rekommendationerna går längre och kräver en dialog mellan flera aktörer. Listan är inte uttömmande, utan ger idéer för många slags möjligheter till läsfrämjande arbete inom olika sektorer.

”

Syftet med rekommendationerna är att stödja och stärka det läsfrämjande arbetet inom stadens olika sektorer.

Gemensamma och allmänna rekommendationer

- Läsfrämjande arbete kommer även framöver att vara ett betydande tema i stadens styrande och bindande dokument.
- En sektor, en tjänst eller ett team som utför läsfrämjande arbete utarbetar med hjälp av den här publikationen ett eget konkret åtgärdsprogram eller motsvarande för att utveckla läskunnigheten eller använder på annat sätt publikationen som en del av sitt arbete och sina mål.
- Vi definierar och utser tydligt de aktörer inom Helsingfors stad som leder det läsfrämjande arbetet.
- Vi skapar gemensamma verksamhetsstrukturer inom staden för att utvärdera och följa upp det läsfrämjande arbetet och för informationsutbyte.
- Informationsmaterial om läsfrämjande arbete följs upp, kombineras och används för att rikta resurser för läsfrämjande arbete till områden eller enheter enligt behov.
- I upphandling och konkurrensutsättning av stadens utbildningsutbud för olika grupper av anställda beaktas exempelvis tillgänglighet, tydlig kommunikation, språklig medvetenhet och läskunnighetens betydelse som innehåll i högre grad än tidigare.
- I kompetensutvecklingen kring läsfrämjande arbete används en bred grupp av olika utbildaraktörer samt stadens egen personals kompetens som vi sprider mellan olika yrkesgrupper.
- De gemensamma utbildningarna i arbetspråk för staden fortsätter och deras strukturer och innehåll utvecklas.
- Det läsfrämjande arbetets olika delområden syns i planeringen av sektorernas eller tjänsternas forsknings- och utvecklings-samarbete, och vi samarbetar aktivt med universitet och forskningsinstitutioner.
- Vi delar med oss av information från studier, utredningar och rapporter inom sektorerna eller tjänsterna och resultaten används som stöd för verksamhetsutveckling och ledning genom information.
- De sektorer, tjänster, enheter eller team som utför läsfrämjande arbete informerar regelbundet om sådant som gäller detta arbete både internt och externt.
- Organisationssamarbetet i det läsfrämjande arbetet intensifieras och utvecklas exempelvis vid evenemang, i kommunikationen och i hur man når ut till familjer.
- Det läsfrämjande arbetet utvecklas allt mer genom benchmarking tillsammans med de sex största städerna i Finland och storstäder i Europa.

”
Rekommendatio-
nerna kan anpas-
sas enligt den egna
verksamhetens
behov och utgångs-
punkter.

Rekommendationer som särskilt gäller vissa sektorer eller samarbete mellan dem

Sektorn för fostran och utbildning

- Verksamheten med kvällssagobokhyllor eller tamburbibliotek utvidgas till alla enheter inom stadens småbarnspedagogik.
- De småbarnspedagogiska enheterna säkerställer med egna och centraliserade inköp att varje barn har tillgång till ett mångsidigt urval av böcker och texter.
- Inom småbarnspedagogiken och den grundläggande utbildningen testas nya strukturer för att nå familjer (exempelvis information om bibliotekskort för blivande skolelever) och fortsätter att utveckla de befintliga strukturerna (exempelvis flerspråkiga föräldrakvällar med teman kring läsfrämjande arbete).
- Vi ser till att varje elev får möjlighet att besöka bibliotek under sin skolgång åtminstone i enlighet med stadens kulturstig.
- Tilläggsstimman för modersmål och litteratur i årskurs 5 och 6 enligt stadsstrategin används särskilt för att utveckla läs- och skrivkunskapsförmågan.
- Vi fortsätter och utvecklar verksamheten med utvecklingslärare som utvecklar den språkliga medvetenheten och läskunskapsförmågan i den grundläggande utbildningen.
- Inom den grundläggande utbildningen tar vi i bruk den läskunskapsprofil som utvecklats i forskningssamarbete, som följer utvecklingen av de olika delområdena i elevens läskunskapsförmåga och sambanden mellan socioemotionella bakgrundsfaktorer och läslusten och -motivationen under hela skolgången.
- Överföringen av information utvecklas så att informationen om den lärandes språkkunskaper och nivå av läskunskapsförmåga, i den mån det är möjligt, följer den lärande under lärtiden så att de lärare som undervisar hen har tillgång till den.
- Klubbarna inom Helsingforsmodellen för hobbyverksamhet utökas med innehåll som anknyter till läsfrämjande arbete (bl.a. ordkonst, uttrycksförmåga, teater, läsning och skrivning).
- Vi utökar och etablerar utbudet av studier som främjar läskunskapsförmåga, läslust och läsinträske i gymnasier, på yrkesinstitutet Stadin AO samt inom Työvis och Arbis.
- Vi möjliggör att läsning som hobby kan tillgodoseas som en del av studierna.

- Vi utarbetar och ordnar studier, läsecirklar och hobbymöjligheter kring temana litteratur, läsning och ordkonst för olika utbildningsstadier.
- Vi utvecklar användningen av tryckta och digitala läromedel inom andra stadiets utbildning.
- Vi fortsätter att ordna läsveckor och andra kampanjer för att främja läslust på yrkesinstitutet Stadin AO. Man uppmanar alla lärare att ordna stunder som stöder professionell multilitteracitet under läsveckorna.
- I gymnasiet utvecklas de studerandes AI- och mediäläskunnighet som en del av undervisningen under hela studietiden.
- Vi utvecklar innehållet i Kulturstigen, som baserar sig på planen för kulturfostran, så att bibliotekets verksamhet, läsning och ordkonst samt andra delområden i det läsfrämjande arbetet integreras starkare från småbarnspedagogiken till andra stadiet.
- HEMPE-kursen för hemmaföräldrar som talar främmande språk utökas vid behov.
- Det läsfrämjande arbetet inom den fria bildningen och studerandeprofilerna inom den grundläggande utbildningen för vuxna förtydligas så att olika aktörer har en gemensam uppfattning om målgrupperna för olika läskunnighetsutbildningar.
- Vi utvecklar de digitala verktygen, applikationerna och tjänsterna för undervisning och studier så att de stöder inläringen och utvecklingen av läskunnighet.
- Vi pilottestar snabbt och smidigt nya tjänster för att främja läskunnighet och läslust tillsammans med inhemska och internationella tjänsteleverantörer.
- Vi uppdaterar anvisningarna för planering av lärmiljöer för att bättre beakta lärmiljöns betydelse för läskunnigheten och läslusten.

Bild: Suvi-Tuuli Kankaapä

Kultur- och fritidssektorn

- Vi utökar ordkonstens roll i stadens konstfostran och -undervisning.
- Biblioteken fortsätter sitt arbete för att nå särskilt personer som har utländsk bakgrund eller som har fått en svagare utbildning.
- Vi strävar efter att utvidga programmet för bokgåvor för förstaklassare till att även gälla en annan åldersgrupp.
- Vi stärker samarbetet mellan biblioteket och småbarnspedagogiken ytterligare exempelvis genom att etablera någon tjänst som en del av Kulturstigen.
- Vi fortsätter utveckla samarbetet mellan biblioteket och läroanstalter på andra stadiet.
- Vi använder bibliotekets lokaler mer i den grundläggande utbildningens fritidsverksamhet, till exempel för klubbar och hobbyverksamhet.
- Vi tar hänsyn till olika slags läsare bland annat genom att se till att det finns tillräckligt många och mångsidiga lättlästa böcker i stadens och skolornas bibliotek och samlingar.
- Vi planerar verksamhet, så som besök, program och tips, så att de kan anpassas efter olika gruppers behov.
- Ungdomstjänsterna synliggör och kartlägger nuläget för det läsfrämjande arbetet och planerar utifrån detta verksamheten så att den mer än tidigare stärker multilitteraciteten.
- Vi ser till att litteratur, tecknade serier, tidningar, spel och annat material är synliga och lättillgängliga i alla ungdomslokaler.

Övriga sektorer och affärsverk samt stadskansliet

- Rådgivningarna sprider regelbundet information om läskunnighetens betydelse i den tidiga barndomen.
- Vi utvecklar och testar nya former för samarbete mellan rådgivningen och biblioteket.
- Samarbetet mellan biblioteket och talterapi utökas.
- Sysselsättningstjänsterna fortsätter att utveckla strukturerna för att identifiera svag läskunnighet och de hinder som den utgör för sysselsättning.
- Lässervicehandledningen fortsätter och vidareutvecklas inom sysselsättningstjänsterna.
- Sysselsättningstjänsternas luku-nätverk blir permanent och tillräckliga resurser anvisas för att samordna det.
- I fokusområdena för främjandet av integration beaktar vi i högre grad än tidigare tryggheten av läs- och skrivkunighet, särskilt för vuxna med en svag utbildningsbakgrund.

”

Vissa av
rekommendationerna
går längre och kräver
en dialog mellan flera
aktörer.

Fem tips för arbetsgemenskapen

1.

Grunda **läsecirklar för olika slags texter** i arbetsgemenskapen och reservera arbetstid för att tillsammans behandla texterna. Om arbetsuppgiften tillåter det, reservera exempelvis 15 eller 30 minuter i veckan för att läsa eller diskutera texterna. Texterna kan anknä till arbetet, och man kan läsa dem på egen hand eller gemensamt.

2.

Skapa en **bok- och tidningsbytesplats** på arbetsplatsen. Låt materialet cirkulera också på annat sätt: under en teamdag kan alla till exempel ta med sig en inpaketerad bok och få en annan i utbyte.

4.

Ordna ett **publikevenemang eller annat öppet evenemang** i bibliotekets utrymmen, som kan bokas i Helsingfors stads tjänst Varaamo. I samband med evenemanget kan man se till att alla deltagare har ett bibliotekskort. Man kan reservera tid för att skaffa bibliotekskort, låna och bekanta sig med material under ett besök.

3.

Dela med er av **läs- och lyssningstips** (böcker, bloggar, artiklar, poddar osv.) till exempel med en lista på väggen i kafferummet eller i en elektronisk kanal. Ni kan också skapa en gemensam **läsutmaning**, till exempel "läs eller lyssna på en fackbok under hösten". Ni kan plocka ut färdiga alternativ bland Helmetbibliotekens olika läsutmaningar. Ni kan också ordna en **temahöst eller -vår för läsning**: alla läser till exempel en valfri fackbok. Överväg små incitament för att delta.

5.

Ordna en **gemensam diskussion om läsning under en seminarie- eller utvecklingsdag**, till exempel med hjälp av element från Dialogpaus-metoden. På så sätt kan man synliggöra känslor och tankar kring läsning i arbetsgemenskapen. Man kan beställa en författargäst via Läscentrum som talare eller för att leda seminariet. Man kan också bjuda in en biblioteksanställd för att tipsa om böcker för arbetsgemenskapen.

Källor

- ¹ Utbildningsstyrelsen. 2026. Nyckelbegrepp för läsfrämjande arbete. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Nyckelbegrepp_for_lasframjande_arbete.pdf
- ² Utbildningsstyrelsen. 2021. Nationella läskunnighetsstrategin 2030: Finland – världens mest multilitterata land. <https://www.oph.fi/sv/statistik-och-publikationer/publikationer/nationella-laskunnighetsstrategin-2030>
- ³ Statistikcentralen. 2022. Lapset lukevat aiempaa vähemmän kirjoja – netissä ja somessa lukutaito määrittyy uudelleen. <https://stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2022/lapset-lukevat-aiempaa-vahemman-kirjoja-netissa-ja-somessa-lukutaito-maaritty-uudelleen>
- ⁴ Statistikcentralen. 2024. Ajankäytön vaihtuvat kuvat – mihin aikamme kuluu eri elinvaiheissa? <https://stat.fi/tietotrendit/artikkelit/2024/ajankayton-vaihtuvat-kuvat-mihin-aikamme-kuluu-eri-elinvaiheissa>
- ⁵ Undervisnings- och kulturministeriet. 2022. PISA 2022 ensituloksia. <https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/items/c43b00d8-21b9-4457-bd21-e5ed77a2afe3>
- ⁶ Leino, K., Sirén, M., Nissinen, K. & Puhakka, E. 2021. Puoli tuntia lukemista: kansainvälinen lasten lukutaitotutkimus (PIRLS 2021). https://jyx.jyu.fi/jyx/Record/jyx_123456789_86985#
- ⁷ Läscentrum. 2023. 4 + 1 sätt att läsa. <https://lukukeskus.fi/sv/4-1-satt-att-lasa/>
- ⁸ Kinossalo, M., Villacís, I. & Tammelin, V. 2021. Monikielinen lukutaito – perheiden ja ammattilaisten toiveet, tarpeet ja haasteet monikielisessä toimintaympäristössä. <https://lukukeskus.fi/sv/flersprakig-laskunnighet-utredning/>
- ⁹ Läscentrum. 2025. Bokkassen för babyn påverkar läsvanorna ännu i lekåldern. <https://lukukeskus.fi/sv/news/bokkassen-for-babyn-paverkar-lasvanorna-annu-i-lekaldern/>
- ¹⁰ Läscentrum. 2023. Aikuisten heikko lukutaito on esteenä työllistymiselle, arvioivat työllisyyspalveluiden asiantuntijat. <https://lukukeskus.fi/tyollisyyspalvelut-selvitys/>
- ¹¹ World Literacy Foundation. The economic & social cost of illiteracy. 2023. <https://worldliteracyfoundation.org/wlf2019/1REPORTS-WLF/The-Economic-Social-Cost-of-Illiteracy-2023.pdf>
- ¹² Helsingfors stad. Helsingin väestö kasvaa. 2025. Läst 30.12.2025. <https://www.hel.fi/fi/paatoksenteko-ja-hallinto/strategia-ja-talous/toimintaympariston-muutokset/vaesto-ja-elinolot/helsingin-vaesto-kasvaa>
- ¹³ Helsingfors stad. 2025. Väestön sisäinen moninaisuus korostuu. Läst 30.12.2025. <https://www.hel.fi/fi/paatoksenteko-ja-hallinto/strategia-ja-talous/toimintaympariston-muutokset/vaesto-ja-elinolot/vaeston-sisainen-moninaisuus-korostuu>
- ¹⁴ Helsingfors stad. 2024. Helsingiläisten kulttuurin kuluttaminen vaihtelee selkeästi koulutustason mukaan. <https://www.hel.fi/fi/uutiset/helsingilaisten-kulttuurin-kuluttaminen-vaihtelee-selkeasti-koulutustason-mukaan>
- ¹⁵ Helsingfors stad. 2025. Kasvatuksen ja koulutuksen eriytyvät koulupolut. Läst 5.3.2026. <https://www.hel.fi/fi/paatoksenteko-ja-hallinto/strategia-ja-talous/toimintaympariston-muutokset/hyvinvointi-terveys-oppiminen-ja-turvallisuus/kasvatuksen-ja-koulutuksen-eriytyvat-polut>
- ¹⁶ Helsingfors stad 2025. Henkilöstö. Läst 11.2.2026. <https://www.hel.fi/fi/paatoksenteko-ja-hallinto/strategia-ja-talous/toimintaympariston-muutokset/kaupunkikonsernin-uudistuminen/henkilosto#nakyma-muutokseen>
- ¹⁷ Helsingfors stad 2025. Helsingiläisiltä kiitosta kirjastoista, joukkoliikenteestä ja ulkoliikuntapaikoista – yleinen palvelutytyväisyys vaihtelevaa. <https://kaupunkitieto.hel.fi/fi/helsingilaisilta-kiitosta-kirjastoista-joukkoliikenteesta-ja-ulkoliikuntapaikoista-yleinen>
- ¹⁸ Helsingin Sanomat. 2025. Kasvatuksen uudet opit. Läst 24.11.2025. <https://www.hs.fi/lifestyle/art-2000011622420.html>
- ¹⁹ Sitra. 2019. Vaikuttavuuden askelmerkit. <https://www.sitra.fi/julkaisut/vaikuttavuuden-askelmerkit/>

Helsingfors

Helsingfors stad

Norra Esplanaden 11–13

00170 Helsingfors

PB 1

00099 Helsingfors stad

Telefonväxel 09 310 16 41